

הענקת אות יקיר התכנון לשנת 2018

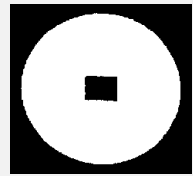
1983 - לאדר' אריה שרון, לאדר'
ציון השמשוני ולאדר' ברוצקוס

חברי ועדת הפרס לשנה זו:

פרופ' אלי שטרן (יו"ר)

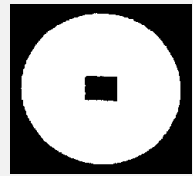
פרופ' ערן רזין

מתכנן אורי פוגל

אות יקירת התכנון 2018
לפרופ' אמנון פרנקל

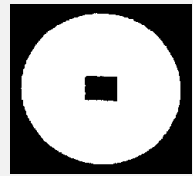

אות יקיר התכנון 2018 לפרופ' אמנון פרנקל נימוקי השופטים:

פרופ' (אמריטוס) אמנון פרנקל הוא מבין אנשי האקדמיה הבולטים בתחומי התכנון והעשייה המקצועית שיש לה השפעה רבה על כלל עיצוב המרחב בישראל. השפעתו היא מחדשת הן בגישה והן בכלים שהיא מפתחת.

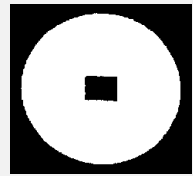
כמתכנן, אמנון שימש ומשמש כשותף בכיר בהכנתן של תכניות אב רבות הכוללות, בין השאר את: נצרת עילית, חצור, כפר סבא, כרמיאל, צפת, עוספיה ודלית אל כרמל. חלקו בולט במיוחד כשותף בעיצובן של תכניות "גדולות" כגון תמ"מ 2, תכנית האב ישראל 2020, תמ"א 35, מטרופולין הצפון ומעורבותו הנוכחית בתכנית ישראל 100. במסגרת תכנית תמ"א 35 הוא מיסד את הרעיון של 'הפיתוח הצף', שיכול היה למצוא את מקומו בכל שטחי הרזרבות של המרקם העירוני. הלכה למעשה, אמנון היה בין הפרוגרמטורים של תמ"א 35 והפרק של צפי האוכלוסייה ופריסתה הנורמטיבית על פני המרקמים וסוגי הישובים היווה את אבן הבוחן הראשית לאפקטיביות של תמ"א 35 בהשגת יעדיה. זה היה גם הבסיס העיקרי לתהליכי ההערכה והעדכון, שהגיעו לאחר מכן, ולעשרות תכניות וניתוחים בהמשך. בשנים האחרונות אמנון שוקד על פיתוח מודל של "משאבי הון מרחביים". הרעיון הוא שלכל רשות מקומית יש תמהיל מיוחד של משאבי הון, הנצברים הן על ידי האוכלוסייה והן על ידי הרשות המקומית. זיהוי התמהיל יאפשר לפתח כלי מדיניות אפקטיביים שיובילו לפיתוח וצמיחה של היישוב. כמו כן, הוא בנה לאחרונה כלי חדשני לתמרוץ רשויות מקומיות לקליטת מגורים חדשים בתוכם.

אות יקיר התכנון 2018 לפרופ' אמנון פרנקל נימוקי השופטים:

אמנון פרנקל הינו חוקר בעל נוכחות ישראלית ובינלאומית בולטת לפחות בשלושה תחומים: תכנון ופיתוח אזורי ומטרופוליני, תכנון ומידול שימושי קרקע, ואקוסיסטמות של חדשנות. הוא מומחה בכל הקשור להבנה רב פרמטרית ורב תחומית של המרחב, לכימותן של תופעות אורבניות מורכבות ולהערכת ההצלחה של כלי מדיניות ותכנון לעתיד. אמנון פרסם שלושה ספרים, פרקים בספרים ומאמרים רבים בנושאי התמחותו שזכו למאות ציטוטים בספרות המחקר הבינלאומית. בשנותיו הרבות כמורה בפקולטה לארכיטקטורה ובינוי ערים, אמנון לימד אדריכלים רבים וחלק ניכר מאוכלוסיית מתכנני הערים בישראל ובהם חברי איגוד לא מעטים. בנוסף, הוא תרם להתפתחות הפרופסיה של התכנון העירוני בהיותו שנים רבות ראש התכנית לתכנון ערים ואזורים בטכניון. כנציג הטכניון במועצה הארצית לתכנון ובנייה וכחבר בוועדה הלאומית למחקר ופיתוח של הפריפריה של ישראל. לפני כשנה, יחד עם עמיתים בארץ ובסין, הוא היה שותף להקמת CIPIC - China-Israel Planning Innovation Center פעילותו המקצועית ציבורית בתחום התכנון כוללת גם את תפקידו כיו"ר הענף הישראלי של האיגוד הבינלאומי למדעי האזור, ופעילותו כחבר במועצה האירופית של האיגוד למדעי האזור.

חותמו ותרומותיו לאורך השנים של פרופ' אמנון פרנקל בתחום התכנון המרחבי בישראל ככלל ובתחום המתודולוגיה התכנונית בפרט ראויים להערכה ולהוקרה. לדעתנו הוא ניצב בשורה הראשונה של המתכננים בישראל.

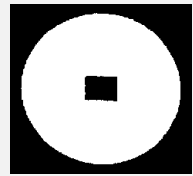
אות יקיר התכנון 2018

דברי תודה- פרופ' אמנון פרנקל

אני מבקש להודות להנהלת האיגוד ולחברי הוועדה לבחירת יקיר התכנון על הכבוד שהעניקו לי בצירופי לגלריה המכובדת של חברות וחברים אשר זכו באות יקיר התכנון כהוקרה על תרומתם למקצוע התכנון לאורך השנים.

מקצוע התכנון במרחב העירוני והאזורי הוא מבין המקצועות היותר מאתגרים הקיימים בקרב הפרופסיות בעיקר משום שהוא עוסק בהתוויית ועיצוב העתיד של המרחב בו אנו חיים. זוהי זכות גדולה אשר נפלה בחלקנו המתכננים בהשוואה למרבית המקצועות האחרים. הוא מאפשר לתרום ליצירת עתיד טוב בהיבטים כה רחבים ומשמעותיים כמו התשתיות בהן בני האדם משתמשים לתפקודם היומיומי, איכות סביבות המגורים, אספקת השירותים, מקומות התעסוקה, השטחים הפתוחים, דפוסי הפנאי ועוד. אין עוד מקצוע אשר מתכלל מגוון כה רחב של עולמות תוכן לכדי מארג שלם שבונה את המסגרת השלמה של החיים שלנו. בד בבד, העיסוק במקצוע התכנון מציב בפנינו המתכננים אתגר בעל חשיבות עליונה המטיל עלינו גם משימה ואחריות ממדרגה ראשונה. הוא מחייב התעסקות בעולם של אי וודאות מרובה. לכאורה אנחנו מעורבים בניסיון לחזות את העתיד. אולם בניגוד לאסטרוולוגים, המתכננים מחויבים גם לספק את הכלים הנדרשים להביא לשינויים החיוניים ולהשפיע ככל הניתן על היווצרות עתיד טוב יותר. זו אחריות כבדת משקל, בייחוד כאשר רבים מאתנו מתמודדים יום יום עם החלטות אשר ההשלכות שלהן בטווח הארוך עלולות לגבות מחיר כבד.

שאלת השאלות כיום היא באיזו מידה המקצוע מאפשר לנו התמודדות עם ההתפתחויות המואצות של העולם החדש? העולם בו אנו חיים בפתחה של המאה העשרים ואחת מצוי בתהליכי שינוי מואצים

אות יקיר התכנון 2018

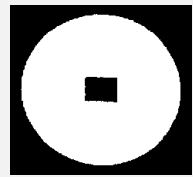
דברי תודה- פרופ' אמנון פרנקל

שחלקנו לא שמים לב להם ולא מצליחים להתמודד ולהתאים את הכלים בהם אנו משתמשים למציאות החדשה ההולכת ונוצרת. ככל מערכת, גם מערכת התכנון נטייתה הטבעית ושל אלה המשרתים אותה היא לדבוק במסגרות הקיימות והידועות, לפעול בעולם הנוחות שייצרנו לנו. אולם יש בזאת סכנה גדולה בייחוד במקצוע אשר מעצם מהותו הוא לחזות, לעסוק ולהשפיע על העתיד. ככזה שומה עלינו כמתכננים להכיר את המציאות המתהווה ולכוון מחדש את צעדנו לעולם חדש זה.

כאשר אני סוקר את התפתחות מקצוע התכנון והשפעתו על פיתוח המרחב במדינת ישראל, נדמה לי שכיום אנחנו נמצאים בפתחה של הפאזה השלישית המחייבת אותנו לגיוס מאמצים ושנוי פרדיגמות שיביאו לשינויים הנדרשים לקראת שנת ה-100 של המדינה. בשתי הפאזות הקודמות בנקודות מסוימות בזמן התחוללו קפיצות מדרגה משמעותיות ביותר בתכנון המרחב הלאומי במדינת ישראל.

הראשונה התהוותה עם קום המדינה, בתחילת שנות החמישים עם המאמץ הכביר של אנשי משרד ראש הממשלה באותם הימים לקביעת מפת ההתיישבות של המדינה הקטנה והלא מאוכלסת. הביטוי המעשי שלה הייתה תוכנית האב של אדריכל אריה שרון אשר הציעה ואף קבעה במידה רבה את פריסת ההתיישבות של מדינת ישראל וגולת הכותרת שלה הייתה בעצם הקמתן של 30 הערים החדשות שהתממשה ברובה עד למחצית שנות ה-60.

קפיצת המדרגה השנייה חלה רק בתחילת שנות ה-90. היא לא נבעה מהליכים פנימיים של המערכת, אלא גורם חיצוני למערכת התכנון והם האתגרים שהציב לפתחנו תחילתו של גל העלייה הגדול מבריה"מ לשעבר שהצריך שילוב של כוחות ופתרונות יצירתיים אשר בעטיים גובשה התפיסה המרחבית של מדינת

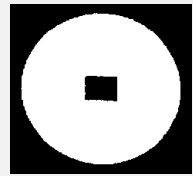

אות יקיר התכנון 2018

דברי תודה- פרופ' אמנון פרנקל

ישראל שבאה לידי ביטוי בתמ"א 31, תוכנית האב ישראל 2020 ותוכנית המתאר תמ"א 35 ובנוסף השלמת התוכניות המחוזיות בתקופה זו. כל אלה שרטטו את התבנית הנורמטיבית של המרחב הלאומי בחלוקה ל-4 מטרופולינים בניגוד למגמות הקיימות. בניגוד לקפיצת המדרגה הראשונה אשר תוצריה התממשו במידה רבה, זו השנייה טרם הביאה לתמונת העתיד הנורמטיבית שהוצעה. המלאכה עדין לא הושלמה ויש אף רבים אשר מערערים על הרציונל שהעמידה. קפיצת המדרגה המקצועית שהתחוללה באה לידי ביטוי בתובנות אשר סיפק התהליך התכנוני, בהתמקצעות הרבה של העוסקים בתכנון מרחבי, ובבנייה של מודלים וכלים חדשנים שיושמו בתכנון המרחב. מדיניות התכנון הלאומית שפותחה וכוונה לשנת היעד 2020, באה לידי ביטוי במעבר מתכנון סקטוריאלי לתכנון כוללני המביא בחשבון את מכלול ההיבטים הנדרשים והיוצרים את הסינתזה הכרחית לפיתוח יעיל, משולב ובר קיימא.

כיום, נדמה לי שאנחנו ניצבים בפני הכרח מחודש להביא לשינוי רדיקאלי נוסף הנדרש על מנת שנוכל להתמודד עם האתגרים מצד אחד והסכנות הנצבות בפנינו לקראת שנת ה-100 למדינת ישראל. שני גורמים מרכזיים מחייבים את התגייסותנו לתפנית הנדרשת. האחד הוא גורם פנימי שלנו, המתכננים, הנגזר ממה שמתרחש בשנים האחרונות בתחום התכנון אשר מתבטא בתכנון שהוא מוטה סקטוריאלי, מוטה אינטרסים, שאין בו שילוב של המרכיבים השונים שמייצרים את הסינתזה הכרחית ליצירת מרחב מאפשר חיים. התכנון פעמים רבות מכוון לכיבוי שריפות של הטווח הקצר שאיננו מייצר סביבות חיים ראויות, תוך יצירת מארג שלם המאפשר את המכלול הנדרש לפיתוח המרחב, אלא קונפליקטים וניגודים המעצימים את המחיר של הליכה בדרך זו אותו נידרש לשלם בעתיד.

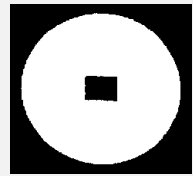

אות יקיר התכנון 2018

דברי תודה- פרופ' אמנון פרנקל

יותר ויותר נדמה שהציבור איננו מעורב בתכנון הנכפה על ידי ועדות ונהלים שמטרתם לכפות מלמעלה תכנון מכוון בשמה של הסרת הבירוקרטיה. מדיניות זו מתעלמת מההשלכות ארוכות הטווח של צעדים אלה על החיים במדינה הקטנה והצפופה. גידול האוכלוסייה הגבוה שמצד אחד הוא מבורך, אך מצד שני מטיל נטל כבד על יכולתה של המדינה לספק לאוכלוסייה הגדלה בקצב שכזה את רמת השירותים הנדרשים בכדי לייצר את הרווחה הראויה, מצריך התמודדות לא קלה מבחינת המדינה.

הגורם השני הוא גורם חיצוני, שלא בדומה למצב בתחילת שנות ה-90 שבו הגורם החיצוני היה תוצאה של שינוי פוליטי חיצוני שהביא לגל העלייה הגדול, הגורם החיצוני כיום הוא גורם גלובאלי שלא רק מדינת ישראל מתמודדת עימו, אלא מרבית מדינות העולם. הוא קשור בשינויים המואצים המתחוללים בעולם בו אנו חיים ומשפיעים ואף ישפיעו עוד יותר על המרחב בו אנו חיים. היכולת שלנו להבין שינויים אלו וללמוד כיצד להתמודד איתם מחייבת אף היא שינוי של קפיצת מדרגה בפרדיגמות שהורגלנו להם כולם. אחד האיומים והסכנות הגדולות ביותר שעלול להביא להתפוררות החברה בישראל איננו איום חיצוני אלא פנימי שבא לידי ביטוי באי השוויון החברתי כלכלי ההולך וגדל משנה לשנה והפער שבין המרכז – מדינת תל אביב לפריפריה. בצד אלו נוצרים לנגד עינינו אתגרים של העולם החדש, טכנולוגיות חדשות אשר מאפשרות מרחב הזדמנויות שונה מזה לו הורגלנו, שוק עבודה שונה מזה שהכרנו, השינוי בהרגלים ברכישת שירותים וקניית באמצעות האינטרנט, התבגרות האוכלוסייה וכו'. לכל אלה ועוד אחרים תהיינה השלכות משמעותיות על התפתחות החברה במדינת ישראל והצורך להתאים את המרחב לשינויים הללו. הדבר מעמיד את כולנו ובעיקר אנשי התכנון בפני משימה לא פשוטה הדורשת שינוי והסתגלות למצבים

אות יקיר התכנון 2018

דברי תודה- פרופ' אמנון פרנקל

חדשים.

כל אלה מציבים סימני שאלה על כמה מהנחות היסוד של התכנון הלאומי ועל מתודולוגיות התכנון עצמן. כל אלה מחייבים פיתוח של מדיניות תכנון עדכנית. שאלת השאלות היא על רקע זה נולדה היוזמה החדשה ישראל 100 – הכנת תוכנית אב לשנת ה-100 של מדינת ישראל שמעורבים בה חוקרים ואנשי אקדמיה מכל המוסדות להשכלה גבוהה בישראל אשר עוסקים במטריה זו יחד עם האיגודים המקצועיים. יוזמה זו מביאה לידי ביטוי את הצורך שזוהה בשל השינויים המתחוללים בקרב אנשי האקדמיה וקהילת המתכננים לראייה כוללת לאן מועדות פניה של מדינת ישראל בפיתוח המרחב, כאשר עיסוק הממוקד בכיבוי שריפות של בעיות מטרידות ככל שיהיו, אך ללא התוויה של מדיניות ארוכת טווח לא יוביל לפתרון, או אף גרוע מכך מייצר את סט הבעיות הבאות בתור לפתחנו.

לאחרונה גם הממשלה יזמה הכנתה של תוכנית אסטרטגית לטווח הארוך בתחום הדיור, כיוון מבורך בפני עצמו. אולם משבר הדיור ככל שהוא חמור, לא יכול לבדו להתוות את הפיתוח במרחב ללא ההשלמה הנדרשת במכלול התחומים היוצרים את הסינתזה הנדרשת לפיתוח המרחב. לכן אני קורא מכאן לשילוב ידיים והירתמות של כולנו, המגזר הציבורי של משרדי הממשלה ובראשם מנהל התכנון האמון על תכנון המרחב ומצד שני קהילת המתכננים ואנשי האקדמיה בתחום זה, למאמץ משולב ומשלים על מנת להביא ביחד לקפיצת המדרגה הנדרשת להתמודדות עם העולם החדש.